

Džeza virzieni

Virziens	Izveidošanās laiks, vieta	Džeza virziena raksturojums	Izpildītājmākslinieki, komponisti
Agrīnais tradicionālais džeza (diksilends)	Ņūorleāna, ASV 20. gs. sākums. Ņujorka, ASV 20. gs. 20. gadi	- Gandrīz visu tradicionālo džeza skaņdarbu pamatā ir blūzam raksturīgie uzbūves principi: 12 taktu blūza kvadrāts, blūza harmonijas. - Tradicionālo džeza atskaņoja nelieli izpildītājsastāvi (ansambļi, kuros bija 3 līdz 8 mūziķi). Melodiju spēlēja kāds pūšaminstruments – klarnete, trompete, trombons. Ritmisko zīmējumu veidoja sitaminstrumenti, tiem palīdzēja arī bandžo vai klavieres. Basa līniju spēlēja tuba. Improvizēja trīs instrumenti vienlaikus katrs savu melodijas variantu. - Džeza virzienam attīstoties (Čikāgā, Ņujorkā) tubu aizstāj kontrabass, bandžo vietu ieņem ģitāra. Ansambļa sastāvam pievieno saksofonu.	Komponists Viljams Hendijs (1873–1958). Dziedātāja Besija Smita (1895–1937). Slavenākais tradicionālā džeza pārstāvis – solists dziedātājs, trompetists Luiss Ārmstrongs (1901–1971).
Svings (swing) (šūpošanās)	30. gadi	- Raksturīgās iezīmes – ekspresija, ritmiska pulsācija, no pamatpulsa <i>beat</i> atšķirīgi ritmi un akcenti, ko sauc par <i>of beat</i>. Tas rada iespaidu, ka melodiskā līnija ritmiski svārstās, piešķirot zināmu elastību un brīvību (šūpojošu izpildījuma manieri). Džeza mūzikas mīļotāji saka, ka <i>mūzika svingo</i>. - Džeza virziens, kas saistīts ar lieliem orķestriem – bigbendiem (<i>big band</i>), orķestra sastāvā ir 12–18 mūziķi, orķestri iedala trijās grupās: 1. pūšaminstrumentu grupa (trompetes, tromboni); 2. mēlīšu pūšaminstrumentu grupa (saksofoni, dažreiz arī klarnetes); 3. ritma grupa (ģitāra un/vai kontrabass, sitaminstrumenti). - Svinga orķestrī visi mūziķi galvenokārt spēlēja kopā un solo improvizācijām tika atvēlēts mazāk laika.	Klarnetists, orķestra vadītājs Benijs Gudmens (1909–1986). Bigbenda un kombo līderis, aranžētājs un pianists Kaunts Beizijs (1904–1984). Komponists, pianists un orķestra vadītājs Djūks Elingtons (1899–1974). Dziedātājs Bings Krosbijs (1903–1977).

Virziens	Izveidošanās laiks, vieta	Džeza virziena raksturojums	Izpildītājmākslinieki, komponisti
Bībops (bebop)	Ņujorka, ASV 40. gadi	- Raksturīgākās iezīmes – ātrs temps, spars (t.s. draivs), asimetriska frāzēšana, sarežģītas harmonijas, melodija; ritma instrumentu grupas loma tempa saglabāšanā, centrā ir improvizācija un bieži vienīgās, kas uztur tempu, ir ritma instrumentu grupas spēlētās harmonijas; populārākais sastāvs – kombo (<i>combo</i> – neliela instrumentālā grupa) – saksofons, trompete, bass, bungas un klavieres. - Tā ir sarežģīta un virtuozu instrumentālā mūzika, ar kuru šī virziena izgudrotāji gribēja atjaunot agrīnā džeza ideālus: improvizāciju, virtuoziitāti un tiešu mijiedarbību starp solistu un kombo. Katrs ansambļa dalībnieks bija izcils solists. Vokālajā improvizācijā tika izmantotas zilbes bez noteiktas nozīmes – <i>bī, džī, dī, bop...</i> ko sauca par sketa (<i>scat</i>) zīlēm. Pašsacerētas vai izvēlētas improvizāciju tēmas bībopā parasti ir īsas, ritmiski asas, stūrainas. - Auditorija – mākslinieki, rakstnieki, zinātnieki, intelektuāļi. Tas bija šaurs, elitārs klausītāju loks.	Trompetists Dizijs Gilespijs (1920–1955). Pianists Teloniuss Monks (1920–1982). Kontrabasists Čārlzs Minguss (1922–1979). Saksofonists Čārlijs Pārkers (1920–1955). Dziedātāja Ella Fīdžeralda (1918–1996).
Kūldžejs (Cool jazz) (vēsais džejs)	50. gadi	- Raksturīgās iezīmes – atturīga un eleganta izteiksme, apvaldītas emocijas (kontrasts bībopam); orķestra sastāvā ir daži simfoniskā orķestra instrumenti: mežrags, flauta, oboja. Tuba izpilda basa līniju. Biežāk tiek izmantoti instrumentu vidējie reģistri, bundzinieki vairāk spēlē ar slotiņām, nav t.s. draiva, spara, kas raksturīgs bībopam. - Mailss Deiviss ar savu ansambli laikā no 1949. līdz 1950. gadam ierakstīja skaņuplašu albumu ar raksturīgu nosaukumu <i>Birth of the Cool</i> (“Vēsuma dzimšana”).	Trompetists, aranžētājs un komponists Mailss Deiviss (1926–1991). Komponists, pianists Bils Evanss (1929–1980).